

Početak primene *Zakona o promovisanju i zaštiti
prava zajednica i njihovih pripadnika u
Republici Kosovo*

Izveštaj FHP - Kosovo

Decembar 2008

Početak primene *Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo*

Uvodne napomene	47
Rezime	48
1. Konsultativno veće za zajednice	51
1.1. Sastav Konsultativnog veća	51
1.1.1. Način izbora članova Veća koji dolazi iz redova manjinskih zajednica	52
1.2. Mandat Konsultativnog veća za zajednice	53
1.3. Stavovi organizacija civilnog društva manjina po pitanju transparentnosti izbora njihovih predstavnika u Konsultativno veće za zajednice	54
1.3.1. Srbi	54
1.3.2. Turci	54
1.3.3. Bošnjaci	55
1.3.4. Goranci	56
1.3.5. Romi	56
1.3.6. Aškalije	57
1.3.7. Egipćani	57
1.4. Izazovi	58
1.4.1. Predstavnici manjina u Konsultativnom veću	58
1.4.2. Nezavisnost Konsultativnog veća	58
1.4.3. Funkcionisanje Konsultativnog veća, donošenje odluka i uticaj	59
2. Osnivanje Kancelarije za zajednice pri kancelariji premijera Kosova	59
3. Primena Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika i Zakona o upotrebi jezika u oblasti poštovanja službenih jezika na Kosovu	61
4. Primena Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika u oblastima za koja su nadležna određena ministarstva Vlade Kosova	62
4.1. MKOS	62
4.2. MONT	64
4.3. Ministarstvo zdravlja	66
5. Primena Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika i mediji	67
5.1. Fond za medije manjina	68
5.2. Nezavisna komisija za medije (NKM)	69
5.3. Savet za štampu Kosova	70
Pravna regulativa	71
1.1. Ustav Republike Kosovo	71
1.2. Zakon o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo	71

Početak primene Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo

Izveštaj FHP - Kosovo

Decembar 2008

Uvodne napomene

U periodu od septembra do decembra 2008. godine Fond za humanitarno pravo – Kosovo (FHP - Kosovo) sproveo je istraživanje o primeni *Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo*, s posebnim osvrtom na osnivanje Konsultativnog veća za zajednice pri Kancelariji predsednika Kosova. Ovaj zakon usvojen je 13. marta 2008, a stupio je na snagu 15. juna 2008. godine, dok je ukaz Predsednika Kosova o osnivanju Konsultativnog veća donet 15. septembra 2008. Proces konsultacija za nominacije i izbor članova Većatrajao je od kraja oktobra do početka novembra 2008. godine. FHP – Kosovo istraživao je da li se proces konsultacija odvijao na transparentan i demokratski način, da li su bili uključeni svi relevantni akteri iz etničkih zajednica, kakvi su stavovi njihovih predstavnika i predstavnika institucija u pogledu osnivanja Konsultativnog veća tj. da li su oni uopšte i upoznati sa Zakonom i mandatom Konsultativnog veća. Na kraju, FHP – Kosovo je istraživao koji mediji i koja strukovna udruženja novinara imaju obavezu odnosno mandat da stvore uslove kako bi manjine dobijale informacije o događajima na Kosovu na svom jeziku, kao što je to regulisano pomenutim zakonom.

Sa tim u vezi FHP - Kosovo intervjuisao je pripadnike manjinskih zajednica sa Kosova, predstavnike međunarodnih organizacija, kao i predstavnike kosovskih institucija i medija. Ukupno je obavljen 41 intervju.

***

S obzirom na činjenicu da je ovaj zakon stupio na snagu u junu 2008. te da je proces konsultacija za nominacije i izbor članova Veća završen tek početkom novembra

2008. godine, suviše je rano za snimanje prakse i donošenje zaključaka o tome da li su institucije Kosova spremne da primenjuju odredbe ovog zakona. Što se tiče Konsultativnog veća za zajednice, članovi još nisu imenovani, te Veće još uvek nije započelo s radom. Međutim, FHP – Kosovo je uspeo da identifikuje aktivnosti koje su preduzete u pravcu primene zakona, kao i ključne izazove sa kojima će se Konsultativno veće susretati tokom svog budućeg rada i mandata, što će biti predmet istraživanja FHP – Kosovo u sledećem periodu. Zbog toga, u izveštaju koji sledi, FHP – Kosovo ne izlazi sa preporukama.

Rezime

Konsultativno veće za zajednice

Tri meseca nakon donošenja *Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika*, 15. septembra 1991. godine predsednik Kosova Fatmir Sejdiu je objavio ukaz kojim je osnovano Konsultativno veće za zajednice pri kabinetu Predsednika. Početkom novembra završen je konsultativni proces u toku kojeg je izvršena nominacija kandidata za članove Veća iz redova manjinskih zajednica. Proces konsultacija sprovodio je Evropski centar za pitanja manjina (ECMI).

FHP - Kosovo je od pripadnika manjinskih zajednica, prvenstveno od Srba, Turaka i Bošnjaka, dobio obaveštenja da proces konsultacija nije bio dovoljno transparentan i da neke relevantne organizacije civilnog društva manjinskih zajednica nisu bile upoznate sa procesom, niti pozvane da u njemu učestvuju.

Stiče se utisak da su kosovske institucije bile pre svega zainteresovane da se Konsultativno veće osnuje i da se što hitnije završi sa procesom nominacija koji bi se okončao izborom članova Veća, a ne da se organizuju široke konsultacije u kojima će učestvuju sve relevantne organizacije manjina. To smatraju prvenstveno Srbi, Turci i Bošnjaci, dok, sa druge strane Romi, Aškalije i Egipćani mnogo više ističu značaj postojanja jednog ovakvog tela, nego što ističu manjkavosti ili značaj procesa konsultacija. Međutim, sve organizacije civilnog društva iz manjinskih zajednica dele mišljenje da je proces konsultacija trajao vrlo kratko i da nije bilo vremena za široke i kvalitetne konsultacije o kandidatima.

Zbog toga što su konsultacije sprovedene u kratkom roku, prvi članovi Veća biće izabrani sa mandatom na godinu dana, umesto na period od dve godine. Svi sagovornici FHP – Kosovo istakli su da jedna godina nije dovoljna da bi se na pravi način ocenio rad ovakve institucije i njenih članova.

Manjine takođe ističu rezerve u pogledu osnivanja Konsultativnog veća za zajednice, koje se tiču funkcionisanja, stvarne podrške institucija i nezavisnosti, budući da će ova institucija biti u sastavu kabineta Predsednika.

Kancelarija premijera Vlade Kosova za zajednice

Kancelarija za zajednice u okviru kancelarije premijera Kosova osnovana je u februaru 2008. godine, međutim ona u javnosti nije ostavila nekog traga. Sve aktivnosti koje su se obavljale unutar nje odnosile su se na rešavanje pitanja nadležnosti i druga administrativna pitanja. Takođe, ni kooordinacija sa drugim ministarstvima u vezi s poboljšanjem položaja manjina nije bila ni vidljiva ni uspešna. Premijer je dao inicijativu da se u okviru njegove kancelarije piše Strategija za prava manjina, ali do danas se s pisanjem tog dokumenta nije ni započelo.

Zakon o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika i rad ministarstava

Institucije, koje su veoma važne za integraciju i svakodnevni društveni i socijalni život pripadnika manjina, kao što su Ministarstvo za povratak i zajednice, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju (MONT), Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS) i Ministarstvo zdravlja, uglavnom nisu upoznate s ovim zakonom. Jedan od primera je MONT, koji još uvek nije obezbedio sve udžbenike za osnovno devetogodišnje obrazovanje pripadnika manjina koji se obrazuju na turskom i bosanskom jeziku, dok udžbenici za srednjoškolce iz pomenutih zajednica uopšte ne postoje. Ipak, MONT je napisao planove i pogramе za nastavu na bosanskom i na turskom, i ta se nastava uglavnom odvija bez većih problema. Što se tiče Srba, članom 8.5 *Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika*, učenici iz ove zajednice mogu se obrazovati po programu koji propisuje Vlada Srbije, nakon što škole po utvrđenoj proceduri o tome informišu MONT. Na kraju, plan i program za učenike koji bi želeli da nastavu pohađaju na romskom još uvek nije napisan.

Inače, MONT je počeo s formiranjem strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Krajem oktobra 2008. započeto je sa projektom standardizacije romskog jezika.

MONT je obezbedio da se jedan broj pripadnika manjinskih zajednica, konkretno Bošnjaka i Turaka, obrazuje na Univerzitetu u Prištini/Prishtine, i to na albanskom jeziku. Kako bi se podstaklo prijavljivanje, pripadnici manjina su oslobođeni primernog ispita. Iako je MONT omogućio da se pripadnici manjina upisuju na ovaj univerzitet, on svojom odlukom nije obuhvatio Srbe i Rome koji bi možda hteli da

se prijave na studijske grupe Univerziteta u Prištini/Prishtine, niti je omogućio da svi studenti iz redova manjina nastavu slušaju na svom jeziku. Izuzetak je odeljenje za orijentalistiku, gde se nastava odvija na turskom.

U obrazovnim institucijama Kosova i dalje nema Srba, kao što nema ni Albanaca u školama i fakultetima koji su u nadležnosti Vlade Srbije.

Komisija za jezike

Komisija za jezik formirana je na osnovu *Zakona o upotrebi jezika* i njen mandat je da prati da li se u institucijama u nadležnosti Vlade Kosova poštuju odredbe o službenim jezicima Kosova¹, tj. odredbe o službenim jezicima u opštinama². Međutim, ova institucija i dalje ne obavlja svoju ulogu u punom kapacitetu. Iako Komisija ima zakonsku obavezu da sama pokreće istragu da li se poštuju odredbe ovog zakona, ona se i dalje isključivo oslanja na pritužbe građana. Funkcionisanje ove institucije dodatno otežava činjenica da je njenim članovima aktivnost u Komisiji dopunska delatnost, a da im je osnovno opredeljenje rad u drugim institucijama. Na kraju, upitna je i spremnost institucija da reaguju na informacije Komisije.

50

Što se centralnih institucija tuče, Komisija za jezike utvrdila je da se Zakon najmanje poštuje u Ministarstvu zdravlja, kao i u pojedinim opštinskim organima uprave. Uspešnost rada Komisije za jezike mogla se videti konkretno u opštini Priština/Prishtine, a u vezi sa problemom izdavanja dokumenata na srpskom. Nakon reagovanja komisije, greške su ispravljene.

Mediji

FHP – Kosovo beleži da manjine na Kosovu nisu zadovoljne informacijama koje dobijaju preko programa koji se emituju na jezicima manjina. Javni servis RTK i dalje ne pokriva celu teritoriju Kosova, već samo 78 odsto. Konkretno, RTK nema signal u severnom Kosovu gde žive Srbi, kao ni u južnom delu Kosova, gde živi dobar deo Goranaca i Bošnjaka. Ipak, oni su i dalje u obavezi da plaćaju pretplatu za javni servis, iako nisu u mogućnosti da prate njegov program. Inače, RTK je u obavezi da 15 odsto ukupnog programa posveti programima na jezicima manjina. U praksi, taj procenat je niži od 15 odsto. Takođe, *Zakonom o javnom servisu* propisano je da se 5 odsto od pretplate dodeli kao podrška medijima manjina, međutim u

1 Prema članu 4 Ustava Kosova, kao i članu 2.1 ovog zakona, zvanični jezici na Kosovu su srpski i albanski.

2 Zakon o upotrebi jezika, član 2.3: *U opštinama naseljenim zajednicom čiji maternji jezik nije zvanični jezik, i koja čini najmanje 5 procenata ukupne populacije opštine, jezik zajednice imaće status zvaničnog jezika u opštini i koristiće se ravnopravno sa zvaničnim jezicima. Bez obzira na prethodno navedeno, izuzetno, u opštini Prizren, turski jezik imaće status zvaničnog jezika.*

praksi se ova odredba još uvek ne primenjuje. Na kraju, na Kosovu ne postoji adekvatan sistem praćenja kvaliteta i kvantiteta programa, bilo programa na albanskom ili na jezicima manjina.

1. Konsultativno veće za zajednice

Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika predviđa osnivanje Konsultativnog veća za zajednice, njegov mandat i funkcionisanje³. Ovo veće funkcionisaće pri kancelariji Predsednika Kosova⁴.

U skladu sa svojim ustavnim ovlašćenjima⁵ i članom 12 Zakona, predsednik Kosova Fatmir Sejdiu je 15. septembra 2008. godine objavio ukaz o formiranju Konsultativnog veća za zajednice, te odobrio statut Veća koji je sastavni deo ukaza⁶.

Svrha osnivanja Veća je omogućavanje svim manjinskim zajednicama na Kosovu da učestvuju u procesu donošenja odluka od važnosti za zajednice, uz istovremeno pružanje podrške organizacijama koje su osnovali pripadnici manjina da bi promovisali svoje interese. Kako je to Zakonom i ukazom regulisano, zajednice će u Veću predstavljati oni pripadnici manjina koji dolaze iz akreditovanih udruženja i koji imaju autoritet u svojim zajednicama.

ECMI, kancelarija u Prištini/Prishtine, pružio je savetodavnu stručnu podršku prilikom pisanja *Zakona o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika* i podržao je formiranje Veća prekoorganizovanja nominacija mogućih članova iz redova zajednica, kao i definisanja statuta Konsultativnog veća.

1.1. Sastav Konsultativnog veća

Kako je to Zakonom i Statutom Konsultativnog veća utvrđeno, dve trećina njegovih članova dolaziće iz redova manjinskih zajednica. Oni će biti birani na rok od dve godine i biće podložni reizboru. Članovi su predstavnici akreditovanih organizacija civilnog društva manjina, sa jedne strane, i politički predstavnici zajednica koji ima-

3 *Zakon o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo*, Član 12 Zakona; Zakon je usvojen u Skupštini Kosova 13. marta 2008. godine.

http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L047_sr.pdf

4 Član 60(1) Ustava Kosova.

<http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Ustav1%20Republike%20Kosovo%20Srpski%20.pdf>

5 Član 84 i član 60(1) Ustava Kosova,

<http://www.assembly-kosova.org/common/docs/Ustav1%20Republike%20Kosovo%20Srpski%20.pdf>

6 Ukaz Predsednika broj DL-013-2008, objavljen 15. septembra 2008.

ju mandat u skupštini Kosova. Predsednik Kosova bira sve članove Veća koji dolaze iz manjinskih zajednica⁷.

Preostalu trećinu činiće predstavnici institucija Kosova koje se direktno bave pitanjima od posebne važnosti za manjine. To su predstavnici Kabineta predsednika Kosova, Kabineta premijera Vlade Kosova, Ministarstva za povratak i zajednice i predstavnik Kancelarije predsednika Skupštine Kosova⁸.

Ukoliko Konsultativno veće bude raspravljalo o pitanjima iz domena nekih drugih ministarstava Vlade Kosova, kao što su Ministarstvo za lokalnu samoupravu, MKOS, MONT i druga, Veće može doneti odluku da pozove i njihove predstavnike da učestvuju u njegovom radu.

Kako to definišu član 12.6 Zakona i član 3(6) Statuta, *srpska zajednica ima pet (5) predstavnika, od kojih najviše dva (2) mogu biti poslanici u Skupštini Kosova; zajednice Roma, Aškalija i Egipćana imaće svaka po dva (2) predstavnika, od kojih najviše jedan (1) predstavnik iz svake zajednice može biti poslanik u Skupštini Kosova; bošnjačka i turska zajednica imaće svaka po tri (3) predstavnika, od kojih najviše jedan (1) predstavnik iz svake zajednice može biti poslanik u Skupštini Kosova; zajednica Goranaca imaće dva (2) predstavnika, od kojih najviše jedan (1) predstavnik može biti poslanik u Skupštini Kosova; predstavnici ostalih zajednica mogu zatražiti da budu zastupljeni u Veću jednim (1) članom.*

52

1.1.1. Način izbora članova Veća koji dolazi iz redova manjinskih zajednica

U periodu od kraja oktobra do početka novembra 2008. godine ECMI je u saradnji s Kancelarijom predsednika Kosova organizovao seriju konsultacija sa predstavnicima organizacija svih manjinskih zajednica na Kosovu⁹. Cilj konsultacija bio je pružanje informacija o Konsultativnom veću i njegovoj ulozi, kako bi se dobila podrška za njegovo osnivanje i obezbedilo da članovi Konsultativnog veća budu relevantni predstavnici zajednica. Tokom tih sastanaka, predstavnici organizacija civilnog društva iz redova zajednica predlagali su one za koje smatraju da bi ih najbolje predstavljali i o tim predlozima otvoreno raspravljali. Održane su dve grupe ovakvih konsultacija: a) sa svim manjinama zajedno i b) posebni sastanci sa svakom

7 Član 3 Statuta.

8 Član 4 Statuta; član 12 Zakona.

9 Prvi okrugli sto održan je 23. oktobra u Prištini/Prishtine i to sa Bošnjacima. Posle ovog sastanka Bošnjaci su tražili i drugi sastanak radi usaglašavanja stavova. Taj sastanak održan je 8. novembra u Prizrenu/Prizren. Romi, Aškalije i Egipćani su svoje predstavnike izabrali takođe na dva sastanka. Oba sastanka održana su u Prištini/Prishtine: prvi je bio 29. oktobra, a drugi 3. novembra. Turska zajednica nominovala je svoje kandidate na okruglom stolu koji je održan 27. oktobra 2008 u Rečanu/Reqan. Srbi su održali okrugli sto 6. novembra u Prištini/Prishtine, a Goranci 8. novembra u Prizrenu/Prizren.

zajednicom ponaosob. Održane su tri konsultacije sa svim etničkim grupama zajedno i po dva sastanka samo sa Bošnjacima, Romima, Aškalijama i Egipćanima, dok je po jedan sastanak održan sa Turcima, Gorancima i Srbima. ECMI je takođe održao i neformalne sastanke sa Crnogorcima i Hrvatima.

Sa druge strane, Kancelarija predsednika je održala konsultacije sa političkim predstavnicima svih zajednica, kako bi se došlo do popune onih mesta u Konsultativnom veću koje treba da zauzmu poslanici Skupštine Kosova iz redova manjina.

Kako to tvrdi ECMI, nakon sprovođenja intenzivnih konsultacija sa predstavnicima organizacija civilnog društva iz reda manjinski zajednica i relevantnim političkim partijama manjina, kao i sa predstavnicima institucija Kosova, Predsednik će imati predloge za sastav Veća i do 12. decembra moći će da imenuje njegove članove¹⁰.

Najveća briga ECMI na Kosovu je da se prava svih manjina poštuju i da oni aktivno učestvuju u političkom životu Kosova. Da bi to bilo moguće, neophodan je međuetnički dijalog.

A.Z. direktor ECMI-Kosovo
Intervju FHP-a, 5. novembar 2008.

53

Svaka zajednica imala je mogućnost da se dogovara, odlučuje i nominuje kandidate iz svoje zajednice. Svaki nominovani kandidat treba da podnese svoju biografiju i izjavu sa razlozima zašto se nominuje. Predsednik Kosova postavlja članove veća koji dolaze iz manjinskih zajednica. Političke partije zajednica na Kosovu takođe su završile sa procesom nominovanja svojih kandidata.

Dž.T, savetnik u kancelariji predsednika Kosova
Intervju FHP-a, 27. novembra 2008.

1.2. Mandat Konsultativnog veća za zajednice

Kako je to članom 1.3 Statuta i članom 12 Zakona definisano, Konsultativno veće za zajednice je savetodavno telo koje funkcioniše u sklopu Kabineta predsednika Kosova, ali koje je nezavisno prilikom donošenja odluka.

Zadatak ovog tela je da podiže svest o položaju manjina na Kosovu, kao i da artikuliše stavove manjina o pitanjima koja su od posebnog interesa za njih. Konsultativno veće komentariše i predlaže zakonske predloge i strategije, daje svoje predloge kako će se raspoređivati budžetska sredstva i sredstva iz donacija koja su namenjena razvoju organizacija civilnog društva manjina, komentariše aktivnosti institucija i daje dopri-

10 ECMI, izveštaj za javnost (newsletter), novembar 2008.

nos u pravcu sastavljanja izveštaja o stanju ljudskih prava na Kosovu, a koje će Vlada Kosova podnositi relevantnim međunarodnim institucijama. Takođe, ovo telo će imati odgovornost da obezbedi delotvoran uticaj organizacija manjina na institucije Kosova.

1.3. Stavovi organizacija civilnog društva manjina po pitanju transparentnosti izbora njihovih predstavnika u Konsultativno veće za zajednice

1.3.1. Srbi

Predstavnici organizacija civilnog društva Srba smatraju da je proces nominovanja kandidata za Konsultativno veće za zajednice iz srpske zajednice bio netransparentan. Takođe, istaknuto je da na konsultacije nisu pozvane neke relevantne srpske organizacije, prvenstveno one iz severnog Kosova.

Netransparentnost procesa bacila je senku na nominaciju srpskih predstavnika koji imaju autoritet u svojoj zajednici. Međutim, Srbi smatraju da je u napetoj političkoj i međuetničkoj situaciji na Kosovu prihvatanje nominacije za mesto u Konsultativnom veću za zajednice čin hrabrosti.

Koliko je nama poznato, na prostoru severnog Kosova ove konsultacije nisu ni održane, što se može pravdati time da bi taj proces Srbi sa severa smatrali provokacijom, usled njihovog tvrdog stava u pravcu nominovanja Srba u Konsultativno veće. Ipak, mišljenja smo da su konsultacije trebale biti realizovane i na ovom delu Kosova, kako bi se srpskom civilnom društvu u ovom delu Kosova omogućilo da iskažu svoj stav prema konceptu Konsultativnog veća, bio on negativan ili pozitivan. Nisam u mogućnosti da detaljnije razumem celokupan proces upravo zato što je bio netransparentan.

M.A. predstavnik srpske NVO
Intervju FHP-a, 5. decembar 2008.

1.3.2. Turci

Mišljenja predstavnika organizacija civilnog društva Turaka o transparentnosti procesa u pogledu nominovanja kandidata za članstvo u Konsultativnom veću se razlikuju. Jedni smatraju da je izbor bio transparentan, i to tvrde prvenstveno Turci iz Prizrena/Prizren iz čijih redova su i nominovani predstavnici ove zajednice. Oni su naročito istakli kao pozitivno da su manjine konačno dobile priliku da sami izaberu svoje predstavnike i to na vrlo demokratičan način, i da sada postoji mogućnost da se predstavnici institucija u potpunosti upoznaju sa problemima zajednica. Sa tim stavom ne slažu se Turci iz Prištine/Prishtine koji smatraju da Turci iz Prizrena/Prizren ne mogu predstavljati čitavu tursku zajednicu sa Kosova. Takođe, pripadnici ove zajednice iz Prištine/Prishtine sumnjaju da će rad ovog veća biti uspešan.

I jedna i druga grupa Turaka slaže se da su najvažnija pitanja nepostojanje udžbenika za učenike koji nastavu pohađaju na turskom jeziku, kao i nepoštovanje Zakona o upotrebi jezika.

Na zadnji sastanak bile su pozvane NVO iz Prizrena i Mamuše. Ranije su na sastancima bile NVO iz Prištine, Mitrovice, Gnjilana. Mi smo ih informisali posle sastanka i rekli da mogu da predlože svoje ljude. U tom odboru neće biti političkog rada. Tu će ljudi iz civilnog društva govoriti o problemima sa kojima se suočava turska zajednica. Ja mislim da će političari imati puno koristi od nas, jer mi ćemo doneti informacije iz baze.

F.D. predstavnik turske NVO

Intervju FHP-a, 4. decembar 2008.

Nominovani na ovom sastanku bili su Ferhat Derviš i Tahir Luma, obojica iz Prizrena. Mislim da ovo nominovanje nije bilo korektno, jer nema Turaka samo u Prizrenu nego i u drugim gradovima. Sam proces nominacije nije bio dobro pripremljen i nimalo ozbiljan. Nismo bili obavješteni na vreme tako da nismo imali vremena ni za konsultacije. Ja lično i još neki drugi nismo ovo smatrali dovoljno ozbiljnim, tako da nismo prihvatili naše nominacije koje su došle od strane predstavnika ostalih NVO, učesnika sastanka. Mislim da ovaj savet neće uopšte biti uspešan.

R.K. predstavnik turske NVO

Intervju FHP-a, 3 decembar 2008.

1.3.3. Bošnjaci

Bošnjaci smatraju da je formiranje Konsultativnog veća pozitivan korak jer civilno društvo dobija šansu da informiše institucije o problemima sa kojima se suočavaju pripadnici bošnjačke zajednice. To je još uvek veliki broj nestalih, odlazak mladih Bošnjaka sa Kosova zbog nemogućnosti zapošljavanja, nepoštovanje *Zakona o upotrebi jezika*, nedostatak dovoljnog broja udžbenika za one učenike koji nastavu pohađaju na bosanskom jeziku i drugo.

Predstavnici organizacija koje su osnovali Bošnjaci smatraju da privremeni mandat budućih članova Veća od godinu dana, nije dovoljan da bi se ukazalo na sve probleme i da bi se program određenog saziva Veća ispunio. Međutim, Bošnjaci su prvenstveno nezadovoljni jer se još ništa suštinski nije uradilo u pravcu formiranja Konsultativnog veća, a koje je po Statutu trebalo da bude formirano 15. novembra.

Što se tiče nominacije predstavnika ove zajednice, oni nisu zadovoljni transparentnošću procesa, kao ni forsiranjem organizacija Bošnjaka koje su tek formirane, a ne onih koje već godinama funkcionišu. Takođe, istaknuto je da su neki Bošnjaci koji su bili kandidati vršili pritisak na druge Bošnjake da dobiju glasove, kako bi dobili poziciju u Konsultativnom veću. Jedan deo pripadnika ove zajednice ima utisak da je i ECMI podržavao kandidaturu nekih kandidata.

Što se tiče samog procesa, na konsultacijama u Prizrenu 8. novembra bilo je nekih nepravilnosti. Nama se učinilo da su ljudi iz ECMI za to krivi. Što se tiče konsultacija koje je ECMI organizovao, lično sam im kazao da nije bilo baš najbolje urađeno. Postoje sumnje da je ECMI gurao neke kandidate. Mislim da su oni imali svog kandidata.

Ç.B. pripadnik bošnjačke NVO

Intervju FHP-a, 4. decembar 2008.

Nije mi se svidelo način nominovanja osoba iz NVO Bošnjaka Kosova, jer se nije vodilo računa o tome koje sve nevladine organizacije mogu da učestvuju u nominiranju. Postoje nevladine organizacije koje su, recimo, oformljene pre mesec dana, a koje imaju potpuno isti status kao NVO koje funkcionišu 7 ili 8 godina. To je bio veliki nedostatak. Iako je to rađeno u kratkom vremenskom roku, bilo je pojedinaca iz naših NVO koji nisu shvatili svrhu i ciljeve Konsultativnog veća. Neki to vide kao zaposlenje. Nama je ECMI rekao da će Konsultativno veće od 15. novembra da bude u funkciji. Mesec dana je prošlo od tada, a od Konsultativnog veća za zajednice nema ni „k“.

M.B.-NVO Bošnjačke zajednice

Intervju FHP-a, 3. decembar 2008.

56

1.3.4. Goranci

Predstavnici goranskih NVO zadovoljni su načinom kako je ECMI organizovao proces nominacije članova Konsultativnog veća. Po njima, on je bio transparentan i demokratski. Smatraju da Konsultativno veće treba da bude otvoreno za probleme, kao što je problem obrazovanja Goranaca. NVO Goranaca nisu zadovoljne svojim političkim predstavnicima koji bi se takođe mogli naći u Konsultativnom veću kao članovi iz Skupštine Kosova.

Naša zajednica ima problema sa obrazovanjem, sa kadrovima. Ima dece koja pohađaju školu po obrazovnom sistemu Kosova, a ima i onih koji uče po planu i programu Vlade Srbije. U Gori, porodice čija deca pohađaju nastavu na srpskom trpe pritisak od trenutne vlasti Vakata i Demokratske partije Kosova. Krajanje je vreme da otvoreno razgovaramo, jer obrazovanje ne može nikada i nikome da šteti.

V.S. predstavnik goranske NVO

Intervju FHP-a, 4. decembar 2008.

1.3.5. Romi

Romska zajednica generalno sa optimizmom gleda na budući rad Konsultativnog veća, očekujući da će dobiti mogućnost da javno iznese svoje probleme, prvenstveno one koji se tiču asimilacije i diskriminacije. Romi su zadovoljni predloženim kandidatima i nalaze da je čitav proces izbora bio transparentan i demokratski. Naročito su zadovoljni što su Romi u ovom procesu bili odvojeni od Aškalija i Egipćana i bili posmatrani kao posebna etnička zajednica.

Po meni, učestvovanje političara i predstavnika civilnog društva jednih pored drugih imaće negativan uticaj, pošto je većina predstavnika političkih partija iz civilnog društva, te može doći do trzavica i konflikta interesa. Mislim da su kandidati iz civilnog društva dostojni da predstavljaju interese zajednice. Dobro je da Romi, Aškalije i Egipćani nisu svrstani u isti paket, ali ono šta nam nije jasno kako je doneta odluka da se broj predstavnika Roma, Aškalija i Egipćana razlikuje od broja pripadnika srpske, turske i bošnjačke zajednice.

K.P. predstavnik romske NVO

Intervju FHP-a, 1. decembar 2008.

1.3.6. Aškalije

Aškalije su na početku procesa konsultacija bile vrlo rezervisane prema čitavom procesu, jer su smatrali da se unapred zna ko će da predstavlja Aškalije u Konsultativnom veću. Međutim, kasnije su promenili mišljenje i izrazili zadovoljstvo što će dobiti priliku da govore o svojim problemima, poput siromaštva i teškog položaja Aškalija koji se u procesu readmisije vraćaju iz zemalja Evropske unije. Ipak, Aškalije smatraju da zajednice nisu proporcionalno zastupljene u ovom veću.

Pre sastanka sam čuo da je predstavnik naše zajednice već izabran. Bio sam potresen, ali posle prvog i drugog sastanka smo sami izabrali našeg predstavnika. Međutim, ECMI je mislio da je dovoljan samo jedan sastanak, ali nije tako bilo. Problem je bio što su predstavnici predsednika i ECMI na sastanku ostali najduže jedan sat. Nismo imali kome da postavljamo pitanja. Ljudi na početku nisu ni shvatili šta je mandat ovog veća. Najveći problem funkcionisanja biće neproporcionalno predstavljenje zajednica.

B.S. predstavnik aškalske NVO

Intervju FHP-a, 9. decembar 2008.

1.3.7. Egipćani

Egipćani su zadovoljni kako je do sada tekao proces nominacije kandidata za članstvo u Konsultativnom veću. Za Egipćane, ova institucija mogla bi biti od velike pomoći u pravcu rešavanja problema sa kojima se suočava, a to su nezaposlenost, problemi koji se tiču obrazovanja i siromaštvo.

Konsultativno veće treba da radi za zajednice, a ne za kancelariju predsednika. Zajednice Roma, Aškalija i Egipćana imaju svoje zajedničke probleme, ali imaju i specifične probleme. Za romsku zajednicu je to, na primer, nemogućnost obrazovanja na njihovom jeziku. Egipćani sa tim nemaju problem. Konsultativno veće predstavlja jedan veliki korak. Zajednice mogu da razmotre probleme i da ih reše... Romi, Aškalije i Egipćani treba da budu posmatrani kao tri različite zajednice, a ne kao jedna, jer smo različiti.

B.V. predstavnik egipćanske NVO

Intervju FHP-a, 3. decembar 2008.

1.4. Izazovi

1.4.1. Predstavници manjina u Konsultativnom veću

Predstavnici nekih zajednica, prvenstveno srpske i turske, nisu zadovoljni načinom nominacija njihovih mogućih predstavnika u Veću. Takođe, oni sumnjaju u njihov autoritet. Međunarodna civilna kancelarija (ICO) koja je kao posmatrač pratila proces konsultacija takođe je istakla sličnu rezervu.

Da bi zajednice stekle poverenje u svoje predstavnike potrebno je da sve njihove relevantne organizacije učestvuju na konsultacijama. Međutim to se nije dogodilo. Primer su konsultacije sa srpskom zajednicom. U tom kontekstu postavlja se pitanje da li će se nominovani predstavnici zajednica u tim okolnostima zaista smatrati relevantnim predstavnicima svoje zajednice, tj. da li će im one verovati. Prema rečima Srba sa kojima je FHP-Kosovo razgovarao, srpske organizacije iz severnog dela Kosova nisu učestvovala u konsultacijama, a one, tvrde sagovornici, imaju najveći autoritet. Iako su iz srpske zajednice nominovane dve ugledne osobe¹¹, postavlja se pitanje kako će na njihovu kandidaturu gledati Srbi, prvenstveno zbog mogućeg negativnog stava Vlade Srbije prema institucionalnoj integraciji Srba, što se manifestovano više puta, na primer kroz propagandu u pravcu bojkota poslednjih lokalnih izbora ili kroz zahtev za napuštanjem institucija Kosova nakon proglašenja nezavisnosti Kosova. Suština je u činjenici da se najveći broj Srba ponaša u skladu sa zahtevima Vlade Srbije i da ima poverenja u Vladu Srbije, te odbacuje sve one predloge koji su suprotni srpskom zvaničnom stavu. Pretpostavlja se da će članstvo u Konsultativnom veću, što se tiče Srba, verovatno prihvatiti oni koji se ne slažu sa stavovima Vlade Srbije. Međutim oni predstavljaju manjinu među Srbima, pa će Konsultativno veće verovatno imati ograničen autoritet u srpskoj zajednici.

1.4.2. Nezavisnost Konsultativnog veća

S obzirom da u procesu izbora i smenjivanja članova ovog tela pPredsednik Kosova ima značajnu ulogu, kao i to da će Veće funkcionisati u okviru Kancelarije predsednika Kosova, nameće se pitanje nezavisnosti Konsultativnog veća i uticaja koji će Predsednik imati na ovo telo. Takođe, postoji li mogućnost da se Veće suprotstavi stavu Predsednika i kakav će odnos Predsednika biti prema ovom telu u tom slučaju? Da li će Predsednik zaista i predsedavati sednicama Veća, kako mu to Zakon nalaže.¹²

¹¹ Nenad Rikalo i Nenad Radosavljević.

¹² Član 12.4 Zakona i Statut Veća, član 7, Sastanci: *Veće će održavati dva (2) sastanka godišnje. Ovi vanredni sastanci biće iskorišćeni za značajno ispitivanje napretka u radu Veća i ostvarene politike namenjene zajednicama i rešavanja problema zajednica u Republici Kosovo u celini. Tim sastancima predsedavaće Predsednik Kosova.*

1.4.3. Funkcionisanje Konsultativnog veća, donošenje odluka i uticaj

Nemoguće je oceniti koliki će uticaj Konsultativno veće imati na buduću politiku institucija Kosova u pravcu zaštite prava manjina i njihove pune integracije u kosovsko društvo. Takođe, ne zna se da li će institucije, koje su prema Zakonu stalne članice veća, aktivno učestvovati u radu, s obzirom da se Zakonom ne obavezuju na prisustvo na sastancima Konsultativnog veća. Naime, Statut u svom članu 7 (1) i (2) određuje da će kvorum za rad Veća biti uspostavljen ukoliko je prisutno najmanje polovina članova, a od koji su dve trećine predstavnici manjina. Odluke će biti legitimne ukoliko za njih glasa većina članova Veća. Praktično to znači da neku odluku mogu usvojiti sami članovi zajednica. Sumnju da će neke institucije, koje treba da budu stalni članovi Konsultativnog veća, biti aktivne u radu Veća dodatno pojačava stav šefa Kancelarije premijera Kosova za zajednice koji smatra da Kancelarija premijera ne treba stalno da učestvuje u radu Konsultativnog veća, iako po zakonu treba da bude njegov stalan član¹³.

Iako Zakon daje široka ovlašćenja Konsultativnom veću, nije poznat mehanizam pomoću kojeg će se osigurati da Vlada ili ministarstva uzmu u razmatranje odluke koje će doneti Konsultativno veće: na primer, odluke o raspodeli sredstava organizacijama manjinskih zajednica, odluke koje se odnose na izmene zakona, ili nalazi koji se odnose na stanje manjinskih prava. Konkretno, da li će i stalni članovi ovog tela glasati za predloge i šta će se dogoditi ukoliko oni ne budu glasali za određene predloge? Da li će i u tom slučaju stavovi Konsultativnog veća biti relevantni? Takođe, da li se neka odluka tela može smatrati relevantnom, ukoliko se sa određenim stavom ne slažu predstavnici određene manjinske zajednice? U situaciji kada je nivo integrisanosti manjina u kosovsko društvo različit, gde su Turci, Aškalije, Bošnjaci, deo Roma i Goranaca i Egipćani u potpunosti integrisani, a Srbi, deo Goranaca i Roma nisu, da li je jednostavno preglasavanje adekvatan model usvajanja odluka ili je potreban konsenzus?

Spisak pitanja i izazova nije iscrpljen. U svakom slučaju, odgovori na njih će se dobiti u sledećem periodu, nakon osnivanja i početka funkcionisanja Konsultativnog veća.

2. Osnivanje Kancelarije za zajednice pri kancelariji premijera Kosova

Kancelarija za zajednice u okviru Kancelarije premijera Kosova osnovana je u februaru 2008. godine. Predsednik ove kancelarije nekada je bio premijer Kosova, a od novembra 2008. njen predsednik je Srđan Sentić, bivši savetnik specijalnog pred-

¹³ Više informacija u segmentu *Osnivanje kancelarije za zajednice pri kancelariji premijera Kosova*.

stavnika generalnog sekretara za Kosovo, za pitanje manjina¹⁴. Između ostalih, dužnost predsednika Kancelarije je da izveštava šefa kabineta premijera o aktivnostima.

Kancelarija je sastavljena od tri posebna odeljenja: Odeljenje za strategiju i legislativu, Odeljenje za koordinaciju i Odeljenje za javno informisanje. Zadatak prvog odeljenja je izrada programskih dokumenata i strategija, te zakonskih predloga na osnovu strategija. Drugo odeljenje treba da obavlja poslove koordinacije između kancelarije premijera i ministarstava i drugih institucija Kosova koje sprovode aktivnosti za poštovanje prava manjina. Treće odeljenje organizuje informisanje javnosti o strategijama Kancelarije premijera i Vlade u pogledu ostvarivanja prava manjina.

Međutim, iako je formirana pre skoro godinu dana, ova kancelarija je nefunkcionalna i imala je tek nekoliko aktivnosti. Te aktivnosti bile su administrativne prirode i odnosile su se na rešavanje pitanja nadležnosti, prvenstveno između Kancelarije premijera i Ministarstva za povratak i zajednice koje ima dominantnu ulogu u pravcu realizovanja aktivnosti vezanih za manjine. Takođe, ni kooordinacija sa drugim ministarstvima po pitanju poboljšavanja položaja manjina nije bila uspešna. Premijer je inicirao pisanje Strategije za prava manjina. Cilj ovog dokumenta trebalo je da bude usaglašavanje aktivnosti kancelarije premijera i aktivnosti ministarstava. Međutim, do danas nije započeto sa pisanjem ovog dokumenta.

60

Kancelarija za zajednice uglavnom se bavila definisanjem mandata i funkcije, tako da nije se pokazala uspešna i nije komunicirala sa drugim ministarstvima radi rešavanja raznih problema manjinskih zajednica na Kosovu.

F.M. savetnik premijera Kosova
Intervju FHP-a, 6. novembar 2008.

Potrošili smo suviše veremena na koordinaciju napora sa ovim ministarstvom i svim drugim relevantnim partnerima u definisanju mandata naše kancelarije. Takođe, imali smo problema da odredimo institucionalnu poziciju ove kancelarije kao i buduće planove i akcije. Sad je imenovan direktor kancelarije. Svestan sam da nas čeka mnogo posla i nadam se da ćemo biti efikasniji.

B.I, zamenik predsednika kancelarije premijera Kosova za zajednice
Intervju FHP-a, 21. novembar 2008.

Kancelarija premijera za zajednice, kako je to predviđeno *Zakonom o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika* i Statutom Konsultativnog veća, takođe je stalni člana Konsultativnog veća za zajednice. Predsednik kancelarije premijera za zajednice ne slaže se sa ovim rešenjem.

14 B.I., pripadnik romske zajednice je bio imenovan za zamenika predsednika u maju 2008.

Ja mislim da nije potrebno da naša kancelarija ima stalnu stolicu u ovom organu, pošto vlada treba da bude ta koja implementira svoju politiku i zakone. Ja vidim ulogu ove kancelarije više u procesu monitorisanja Konsultativnog veća, nego da budemo uključeni u proces, kao stalni organ.

S.S. predsednik kancelarije premijera Kosova za zajednice

Intervju FHP-a, 3 decembar 2008)

3. Primena Zakona o promovisanju i zaštiti prva zajednica i njihovih pripadnika i Zakona o upotrebi jezika u oblasti poštovanja službenih jezika na Kosovu

Zakon o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika u članu 4 direktno se poziva na odredbe *Zakona o upotrebi jezika* i potvrđuje da su srpski i albanski zvanični jezici na Kosovu, da će se službenim jezicima u opštini proglasiti oni jezici kojim govori najmanje 5 odsto stanovništva u ukupnom stanovništvu te opštine i da će turski jezik biti službeni u Prizrenu/Prizren, bez obzira na broj Turaka.

U skladu sa tim zakonima, upotreba službenih jezika Kosova zagantovana je na svim nivoima vlasti, od opštinskog do centralnog nivoa, javnim preduzećima, školama i u svim ostalim sferama društva. Da bi se osigurala primena tih zakona, *Zakon o upotrebi jezika* predviđa formiranje Komisije za jezike.¹⁵ Komisija je zvanično osnovana 21. marta 2007. Ona je multietničko telo koje čine predstavnici Kancelarije premijera, Skupštine Kosova, MONT-a, Ministarstva pravde, Ministarstva administracije i lokalne samouprave i Ministarstva za zajednice i povratak. Ovo telo se do sada nije pokazalo dovoljno funkcionalnim i brojne domaće i međunarodne nevladine organizacije imaju ozbiljne primedbe na njegov rad.

Postoji više razloga za nedovoljnu aktivnost Komisije. Članovi Komisije za jezike ističu da građani generalno nisu dovoljno upoznati s njenim postojanjem i načinom njenog funkcionisanja, jer Komisija deluje na osnovu prijave, kako je to propisano članom 32.3 *Zakona o upotrebi jezika*. Međutim, član 32.4 *Zakona o upotrebi jezika* ovlašćuje Komisiju da može i samoinicijativno pokrenuti istragu. Stoga, primedba članova Komisije o neobaveštenosti građana ne stoji u potpunosti. Sa druge strane, upitna je i spremnost kosovskih institucija da usvoje primedbe Komisije.

15 *Zakon o upotrebi jezika*, član 32.1. U cilju očuvanja, promocije ili zaštite službenih jezika i njihov ravnopravan status na Kosovu, kao i obezbeđivanje zaštite jezika nacionalnih zajednica čiji maternji jezik nije službeni jezik, Vlada Kosova će ustanoviti Komisiju za jezike radi nadgledanja izvršenja ovog Zakona.

Na nefunkcionalnost Komisije dodatno utiče činjenica da su njeni članovi pojedinci kojima je angažovanje u ovom telu samo dodatna delatnost, a koju obavljaju samo kada im se ukaže prilika. Njihov primarni angažman je na drugim poslovima. Inače, ni *Zakonom o upotrebi jezika* nije predviđeno da funkcija u Komisiji treba da bude stalna.

Trenutno je u toku priprema rekonfiguracije Komisije za jezike a koja će doprineti njenom efikasnijem radu. Predlozi su da se od sadašnjih sedam, broj članova smanji na četiri ili pet i da oni imaju mandat od godinu dana. Takođe, potrebno je promeniti pravilnik o radu Komisije. Taj zahtev treba da se dostavi premijeru Kosova na usvajanje, pa članu 32.10 *Zakona o upotrebi jezika*. Međutim, priprema dokumenata koji uređuju strukturalne promene oduzeće vreme Komisiji koje bi inače bilo posvećeno sprovođenju njenog primarnog mandata, a to je praćenje poštovanja *Zakona o upotrebi jezika*.

62 *Znam da su nas mnogo kritikovali, ali treba naglasiti da su poslednji politički događaji na Kosovu mnogo uticali na rad komisije, jer ljudi su preokupirani politikom i niko nije zainteresovan da se obrati komisiji. Možda je i nedovoljno informisanje građanina jedan od razloga zašto do sada nismo imali nikakve žalbe od strane pripadnika manjinskih zajednica. Treba da se naglasi da je implementacija Zakona o upotrebi jezika jedino moguća kad je politička situacija mirna... Svi članovi komisije istovremeno su angažovani na drugim poslovima, počevši od mene. Ja radim i kao pravni službenik u kancelariju premijera i to je primaran posao za mene, a komisija je sekundarna. Tražio sam da u komisiju prime 2-3 službenika koji će raditi isključivo za komisiju. Možda je greška napravljena od samog početka, možda je trebalo da komisija ima odvojenu kancelariju, a njeni članovi budu posvećeni isključivo komisiji. Čekam rekonfiguraciju komisije i posle planiram da dam otkaz na članstvo u njoj.*

I.C, predsednik Komisije za jezike

Intervju FHP-a, 26. novembar 2008.

4. Primena Zakona o promovisanju i zaštiti prva zajednica i njihovih pripadnika u oblastima za koja su nadležna određena ministarstva Vlade Kosova

4.1. MKOS

U nadležnosti MKOS-a je primena člana 5 *Zakona za promovisanje i zaštitu prava zajednica*. Suština ovog člana je negovanje tradicije i zaštita kulturne baštine manjinskih zajednica.

Ovo ministarstvo čine tri odeljenja koja pokrivaju sektore kulture, omladine i sporta. Sektor kulture se upravo najdirektnije bavi primenom člana 5 zakona. Sastoji

se od dva pododeljenja: pododeljenje za promociju (promocija multikulturalnosti, međuetničkog dijaloga i integracije zajednica) i pododeljenje za zaštitu kulturne baštine. 2008. godine sektor kulture imao je budžet od 320.000 evra. Od toga je 20 odsto dodeljeno pododeljenju za promociju.

Deo budžeta ovog ministarstva korišćen je za obnovu pravoslavnih objekata, kao i na organizovanje kampanja, treninga, skupova na kojima se promovisala multikulturalnost, kao i skupova na kojima se podizala svest o potrebi zaštite kulturne baštine. Tokom 2008. godine MKOS je finansirao obnovu 12 pravoslavnih objekata. Pored sredstava iz budžeta, obnova sefinansirala i stranim donacijama.

MKOS je najveća sredstva izdvojio za sektor sporta, ukupno 750.000 evra, od kojih je 80.000 izdvojeno za integraciju manjinskih zajednica kroz razvoj sportskih klubova. Za sektor omladine izdvojeno je 250.000 evra za 2008. Na ovaj način ministarstvo želi da sportske klubove manjinskih zajednica uključi u sportske asocijacije Kosova tj. da uključi omladinu manjinskih zajednica u život Kosova, sa ciljem njihovog integrisanja u novo kosovsko društvo.

Ministarstvo je bilo voljno da preduzima aktivnosti u pravcu poštovanja člana 5 *Zakona za promovisanje i zaštitu prava zajednica*, međutim, službenici ovog ministarstva koji su administrativno nadležni za primenu ovog člana nisu informisani o postojanju Zakona, niti znaju kako da ostvaruju odredbe ovog zakona. Usled neinformisanosti MKOS nije preduzimao nikakve mere da bi osigurao da kulturne organizacije zajednica budu uključene u rasprave o strukturisanju Konsultativnog veća za zajednice.

Jedan od uslova za licenciranje sportskih federacija Kosova je ispunjavanje procenta učestvovanja manjinskih zajednica u komitetu sportske federacije. U licenciranim federacijama, potpredsednik federacije je pripadnik manjinske zajednice. U okviru federacije upisano je i 27 sportskih klubova manjinskih zajednica kojima je pružena finansijska pomoć za sportsku opremu. Većina dobitnika ovih projekata su omladina iz srpske zajednice iz Gračanice, Priluzja, Zubin Potoka, Rečana i Orahovca.

F.S. koordinatorica kancelarije za ljudska prava u MKOS

Intervju FHP-a, 5. novembar 2008

Što se tiče zaposlenih u MKOS, od ukupno 316 radnika, 291 su Albanci, 12 Srbi, 10 Turci, dok su sedam radnika pripadnici ostalih zajednica. U Ministarstvu nije zaposlen nijedan Rom, Aškalija i Egipćanin. Procenat zaposlenih pripadnika manjinskih zajednica u ovom ministarstvu opao je od 12 odsto, koliko ih je bilo 2006 godine, na 9.18 odsto, koliko ih ima 2008. Predstavnici Ministarstva smatraju da je glavni razlog ovog opadanja činjenica da su plate u MKOS-u male i da su radnici iz redova manjina bili primorani da daju otkaze.

4.2. MONT

Zakon predviđa da svi pripadnici manjinskih zajednica imaju pravo na obrazovanje na svojim jezicima, i to od nivoa predškolskog obrazovanja do univerziteta. MONT Kosova načinio je jedinstveni plan i program koji važi za Albance i sve manjinske zajednice, osim za Srbe. Međutim, članom 8.12 Zakona određeno je da će MONT za one predmete koji se odnose na održavanje i zaštitu nacionalnog identiteta, kao što su jezik, istorija i predmeti umetnosti, planove i programe izraditi u saradnji s kulturnim organizacijama tih zajednica. Takođe, Zakonom je određeno da MONT mora da obezbedi isti kvalitet predavanja i za većinsko stanovništvo, kao i za one učenike koji nastavu pohađaju na jezicima manjina.¹⁶ Zakon omogućava osnivanje privatnih škola na jezicima manjina.¹⁷

64

Što se tiče srpske zajednice, članom 8.5 zakona propisano je da se Srbi mogu obrazovati na svom jeziku, u skladu sa planom i programom Ministarstva prosvete Vlade Srbije, a pošto o tome obaveste MONT u skladu s postupcima koji su utvrđeni u *Zakonu o obrazovanju u opštinama*.¹⁸ Prema članu 8.6 *Zakona za promovisanje i zaštitu prava zajednica i njihovih pripadnika*, Univerzitet u severnoj Mitrovici/ Mitrovica je autonomna javna ustanova za visoko obrazovanje na kojoj se diplome stiču na srpskom jeziku. U skladu sa Zakonom, opština Severna Mitrovica/ Mitrovica ima nadležnost nad ovom ustanovom.

Zakonom o obrazovanju u opštinama propisani su pragovi, tačnije minimalan broj učenika kako bi se organizovala nastava na jezicima manjina. To je potvrđeno i članom 8.1. *Zakona za promovisanje i zaštitu prava zajednica*. Međutim, u skladu sa članom 8.2 Zakona, u slučaju kada nema dovoljnog broja učenika, Vlada Kosova treba da subvencionira prevoz do mesta gde se učenici mogu obrazovati na svom jeziku.¹⁹

Turci, Bošnjaci, Aškalije, Egipćani i deo Goranaca koji nastavu pohađaju na bosanskom jeziku prate nastavu u školama koje su u nadležnosti MONT Kosova.²⁰ Srbi i

16 Član 8.3 *Zakona za zaštitu i promovisanje prava zajednica i njihovih pripadnika*.

17 Član 8.4 *Zakona za zaštitu i promovisanje prava zajednica i njihovih pripadnika*.

18 *Zakon o obrazovanju u opštinama Republike Kosovo*, ZBr. 03/L.068, član 4 Proširene nadležnosti opštine, i Uredba Br 2002/19 o proglašenju Zakona Br. 2002/2 o osnovnom i srednjem obrazovanju. Član 4 Zakona o obrazovanju u opštinama: *Nadležnosti i proširene nadležnosti opština kaže da Opštine imaju potpuna i isključiva ovlašćenja, sve dok se to odnosi na lokalni značaj, uz poštovanje standarda propisanih važećim zakonodavstvom koje se odnosi na odredbe o javnom predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju, uključujući registrovanje i izdavanje licenci obrazovnim institucijama, zapošljavanje, plaćanje ličnih dohodaka i program obuke za obrazovne predavače i administratore.*

19 Član 8.2.

20 Aškalijama i Egipćanima je maternji jezik albanski, tako da oni pohađaju nastavu na albanskom jeziku.

Goranci koji nastavu prate na srpskom obrazuju se u školama koje su u nadležnosti Vlade Srbije.²¹ U institucijama u nadležnosti Vlade Kosova i Vlade Srbije obrazuju se i Romi, međutim, niti u jednoj školi nastava nije organizovana na romskom jeziku. U osnovnim školama u nadležnosti Vlade Srbije, a u kojima se obrazuju Romi, romski jezik je fakultativan predmet. Slična inicijativa nije organizovana u školama u nadležnosti Vlade Kosova.

MONT je počeo sa formiranjem strategije za integraciju zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Krajem oktobra 2008. započeto je sa projektom standardizacije romskog jezika, što će omogućiti pisanje plana i programa na romskom. U sklopu ovog plana, za učenike Rome koji pohađaju nastavu na albanskom ili srpskom biće organizovana nastava maternjeg jezika dva puta nedeljno. MONT će, takođe, obrazovati nastavni kadar koji će predavati na romskom jeziku.

Jedan od najvećih problema sa kojima se suočavaju đaci i studenti koji se obrazuju na bosanskom i na turskom jeziku je nedostatak udžbenika, kao i stručne literature.²² Što se tiče osnovne, devetogodišnje škole za učenike koji nastavu pohađaju na turskom, izdati su udžbenici za I, II, III, IV, VI, VII i VIII, delimično za IX dok za V razred udžbenici uopšte ne postoje. Što se tiče devetogodišnjih škola gde se nastava odvija na bosanskom, izdati su udžbenici za I, II, III, i IV razred, dok su za V, VI, VII, VIII i IX izdati udžbenici samo za neke predmete. Udžbenika za srednje škole za učenike koji nastavu pohađaju na ovim jezicima još uvek nema. Po tvrdnjama predstavnika MONT-a, svi nedostajući udžbenici biće odštampani tokom 2009. godine. Oni koji ne budu odštampani, dopremiće se iz BiH odnosno iz Turske.

Što se tiče visokog obrazovanja, na Učiteljskom fakultetu u Prizrenu/Prizren, koji je istureno odeljenje Univerziteta u Prištini/Prishtine, i na Odeljenju za turski jezik i orijentalistiku na Univerzitetu u Prištini/Prishtinë, Turci mogu da dobiju visoko obrazovanje na svom jeziku. Turska, takođe, dodeljuje stipendije i omogućava jednom broju Turaka sa Kosova da studiraju na tamošnjim univerzitetima.

Bošnjaci visokoškolske diplome na svom jeziku mogu da dobiju u Peći/Pejë na Fakultetu primenjenih nauka biznisa, na Učiteljskom fakultetu u Prizrenu/Prizren i na Fakultetu tehnologije i informatike u Peći/Pejë. To su jedine visokoškolske ustanove u nadležnosti Vlade Kosova na kojima Bošnjaci mogu da dobiju univerzitetsko obrazovanje na svom jeziku.

21 Jedan deo Goranaca koji nastavu pohađa na srpskom jeziku obrazuje se i u školama u nadležnosti Vlade Kosova.

22 FHP-Izveštaj o primenu Zakona o upotrebi jezika u procesu obrazovanja, septembar 2008.

MONT je obezbedio da se jedan broj pripadnika manjinskih zajednica, konkretno Bošnjaka i Turaka, obrazuje na fakultetu u Prištini/Prishtine i to na albanskom jeziku. Kako bi motivisao pripadnike manjina da se upišu, oni su oslobođeni polaganja prijemnog ispita. Iako je MONT omogućio da se pripadnici manjina upisuju na Univerzitet u Prištini/Prishtine, ta odluka nije obuhvatila Srbe i Rome koji bi možda, hipotetički, hteli da se prijave na studijske grupe ovog univerziteta, niti je omogućio da studenti iz redova manjina nastavu slušaju na svom jeziku.²³

Na prištinskom univerzitetu obezbeđeno je 56 mesta za pripadnike bošnjačke zajednice i 40 mesta za pripadnike turske zajednice, na smerovima gde se nastava odvija na alanskom. Pripadnici ovih zajednica ukoliko konkurišu za ova mesta ne moraju da polažu prijemni ispit, jer su to mesta rezervirani samo za njih.

U.B. zamenik ministra MONT
Intervju FHP-a, 5. novembar 2008.

Ni službenici MONT-a nisu u dovoljnoj meri upoznati s postojanjem *Zakona za promovisanje i zaštitu prava zajednica*.

66

Što se tiče Konsultativnog saveta, ja nisam upoznat da MONT može da učestvuje u radu saveta.

U.B. zamenik ministra MONT
Intervju FHP-a, 5. novembar 2008.

4.3. Ministarstvo zdravlja

U skladu sa Zakonom, Vlada Kosova treba da preduzme sve neophodne mere da bi se osiguralo da pripadnici zajednica imaju ravnopravan pristup zdravstvenoj zaštiti, bez diskriminacije. Usluge medicinskih centara koji su u nadležnosti Vlade Kosova koriste sve etničke zajednice, osim Srba koji se leče u paralelnim zdravstvenim centrima u nadležnosti Vlade Srbije. Pored Srba, u srpskim ambulantomama se leče i pripadnici drugih manjinskih zajednica poput Goranaca i Roma. Na odluku da se leče u srpskim ambulantomama utiče i socijalni momenat, pošto se u srpskim ambulantomama ne plaća participacija, dok se u albanskim plaća. Ipak, FHP – Kosovo beleži da broj Srba koji počinju da koriste usluge zdravstvenih centara u nadležnosti Vlade Kosova raste.²⁴

23 Izuzetak je odeljenje za orijentalistiku, gde se nastava odvija na turskom.

24 FHP Izveštaj, Pitanja bezbednosti, zapošljavanje i primena Zakona o upotrebi jezika i Zakona protiv diskriminacije na Kosovu, septembar 2008.

U Ministarstvu zdravlja, zdravstvenim institucijama u njegovoj nadležnosti i onim institucijama u nadležnosti Vlade Srbije ukupno radi 6.158 zdravstvenih radnika. Njih 512 dolazi iz redova manjinskih zajednica: 198 su Srbi, 122 Turci, 111 Bošnjaci i 81 pripadnik drugih zajednica. Od 198 Srba samo trojica rade u kosovskim institucijama (dva u Đakovicu/Gjakove i jedan u Gnjilanu/Gjilan), dok 195 rade u paralelnim institucijama. Ministarstvo zdravlja osigurava plate za radnike Srbe koji rade u zdravstvenim centrima u Lapljem Selu/Lapllaselle i u Gračanici/Gracanice. Oni dobijaju plate istovremeno i iz Vlade Srbije.

U okviru Ministarstva zdravlja ne postoji kancelarija za manjinske zajednice, međutim, zamenik ministra koji je Srbin nadležan je za rešavanje problema koje u sektoru zdravstva imaju pripadnici manjina. Takođe, službenici Ministarstva nisu upoznati s postojanjem *Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika*.

Plate Srba lekara u institucijama u nadležnosti Vlade Srbije su tri-četiri puta veće od plata u kosovskim instiucijama. I to je jedan od razloga zašto pripadnici zajednica Srba ne prihvataju ponuđena radna mesta.

B.B., zamenik ministra Ministarstva zdravlja

Intervju FHP-a, 5. novembar 2008.

Ja kao koordinatorka kancelarije za ljudska prava u Ministarstvu zdravlja, nisam informisana o usvajanju Zakona o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika. Da bih se informisala zvala sam kancelariju za pravna pitanja u Ministarstvu zdravlja da ih pitam da li oni znaju da je ovaj zakon usvojen. Međutim, ni oni nisu informisani.

S.K. kordinatorka kancelarije za ljudska prava uMinistarstvu zdravlja

Intervju FHP-a, 21. novembar 2008.

5. Primena Zakona o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika i mediji

Zakon o promovisanju i zaštiti prava zajednica i njihovih pripadnika članom 6 garantuje pravo na informisanje manjinskih zajednica na svojim jezicima i osnivanje njihovih elektronskih i štampanih medija. Zakon o javnom servisu osigurava da se na javnom servisu RTK emituje 15 odsto ukupnog programa na jezicima manjina.²⁵

25 Zakon o RTK, član 6(6).

RTK emituje programe na srpskom, bosanskom, turskom i romskom jeziku jednom nedeljno u trajanju od jednog sata.

RTK pokriva 78 odsto teritorije Kosova. Preostalih 22 odsto odnosi se na teritoriju u regionu Prizrena/Prizren gde živi najveći broj Bošnjaka, Turaka i Goranaca, i Mitrovice/Mitrovicë, gde su Srbi većinsko stanovništvo. Na ovaj način manjinama na Kosovu uskraćeno je pravo na informisanje, što otežava integraciju manjina u kosovsko društvo. Pored problema nepokrivenosti, RTK ne daje dovoljno prostora za emitovanje programa na jezicima manjina, kako je to predviđeno članom 6 *Zakona o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika*. Po procenama Nezavisne komisije za medije, RTK daje manje od 15 odsto prostora za emisije na jezicima manjina. Te emisije emituju se šest puta nedeljno, od ponedeljka do subote. Na RTK se emituju vesti u trajanju od 15 minuta na turskom, srpskom i bosanskom. Informativne emisije na romskom jeziku se ne emituju.

Pretplata za RTK je 3,5 eura i plaća se zajedno sa računom za struju. Manjine iz regiona Prizrena/Prizren i Mitrovice/Mitrovicë se bune zato što i oni moraju da plaćaju pretplatu, a ne mogu da gledaju program RTK.

68

Srbi se uglavnom informišu putem Radio televizije Srbije (RTS) i srpskih radio stanica i televizija koje su uglavnom smeštene u severnom delu Kosova. Turci u regionu Prizrena/Prizren imaju glasilo *Yeni Donem* preko kojeg se dodatno informišu. Bošnjaci dobijaju informacije i preko Radio *Hayatt*. Neke radio stanice na Kosovu emituju program i na romskom.

Veoma mali deo pripadnika manjinskih zajednica informiše se preko interneta. Manjinske zajednice generalno nisu zadovoljne informacijama na oglasnim tablama u opštinama, gradovima i selima. FHP – Kosovo čak beleži da su neke od informacije na oglasnim tablama stare nekoliko godina. Takva je situacija na oglasnoj tabli u Skupštini opštine Dragaš/Dragash na kojoj su informacije iz 2002. godine. Generalno, najčešće se o aktivnostima u opštinama manjine informišu od ljudi koji odlaze u opštine zbog svog privatnog posla.

5.1. Fond za medije manjina

Vlada Kosova je 15. aprila 2005. usvojila Strategiju za medije manjina. Cilj ove strategije je podrška osnivanju medija manjina kako bi se promovisala multietničnost, nediskriminacija i međuetnički dijalog. U 2006. godini osnovan je Fond za medije manjina i prvi budžet bio je 50.000 eura. U maju 2006. godine sledeći mediji dobili

su sredstva iz pomenutog fonda: srpski mediji - Radio *Goraždevac*, Radio *M*, Radio *KiM* i *Glas juga*; bošnjački mediji - *Alem* i Radio *Bambus*; turski mediji - Radio *Kent*; multietnički mediji - Radio *Kamenica* i Radio *K*; mediji ugroženih grupa²⁶ – Mali ljudi i Akustični magazin „Naš izazov“.

Stupanjem na snagu *Zakona o javnom servisu*, prestalo se sa ovakvim načinom finansiranja manjinskih medija. Članom 20 (11) ovog zakona propisano je da 5 odsto prihoda na osnovu pretplate za javni servis treba da bude dodeljeno manjinskim medijima. Međutim, do sada se ovaj član Zakona nije primenjivao u praksi.

Do sada ovaj član zakona nije primenjivan zbog unutrašnjih proceduralnih problema. Premijer je osnovao radnu grupu kako bi se ovaj problem rešio. Međutim, u radnoj grupi se još uvek raspravlja o pronalaženju najboljeg načina kako bi se podržao rad medija manjina. Jedan od najvećih problema je monitoring programa medija koje će dobiti podršku iz ovog fonda. Na Kosovu ne postoji institucija koja bi monitoring vršila. Ja mislim da je veoma važno da nađemo rešenje kako bismo mogli da pratimo kvalitet programa koje emituju mediji, kako bi oni bili u službi svih građana Kosova.

I.C, službenik za informisanje, kabinet premijera Kosova

Intervju FHP-a. 6. novembar 2008.

69

5.2. Nezavisna komisija za medije (NKM)

NKM je nezavisan regulatorni organ koji je osnovan *Zakonom o nezavisnoj komisiji za medije*²⁷, a na osnovu člana 141 Ustava Kosova. Mandat komisije je da izvrši raspodelu frekvencija na transparentan način, sa ciljem da svi građani Kosova mogu da dobiju informacije na svojim jezicima i to na efikasan način. Na osnovu člana 3 Pravila emitovanja NKM, podržaće se rad onih medija koji promovišu multikulturalnost i međuetnički dijalog, a sprečavaće se rad medija koji na svojim programima šire predrasude i mržnju.

Komisija ima tri odeljenja: Savet, kancelariju izvršnog direktora i Odbor za žalbe.

U okviru mandata komisije je i procenjivanje kvantiteta programa RTK, međutim NKM nema mandat da procenjuje kvalitet programa. Nijedna medijska agencija koja se bavi monitoringom medija nema tu moć.

26 Glasila slepih.

27 Dana 21. aprila 2005. godine Skupština Kosova je usvojila Zakon broj 02/L-15 o nezavisnoj komisiji za medije. Zakon je stupio na snagu 8. septembra 2005.

Od ukupno 157 medija na Kosovu koji legalno emituju svoje programe, 44 su elektronski mediji koje emituju program na jezicima manjinskih zajednica. Njih 33 emituju program na srpskom, tri na bosanskom, 5 na turskom, dva na goranskom i jedan na romskom jeziku

Dana 25. novembra, 2008. godine NKM je održala prvi javni sastanak na kojem se razgovaralo o pronalaženju najadekvatnijeg načina za osnivanje nacionalnog kanala na srpskom jeziku, kako je predviđeno u članu 6.5 *Zakona za promovisanje i zaštitu prava zajednica i njihovih pripadnika*. Na sastanku su učestvovali predstavnici Vlade Kosova, Ministarstva za povratak i zajednice, predstavnici medija na srpskom jeziku, predstavnici RTK, kao i predstavnici međunarodnih organizacija na Kosovu – ICO, UNDP, IREX i drugi. Učesnici su se saglasili da je potrebno da se hitno nađe rešenje kako bi se u potpunosti ostvarivalo Ustavom Kosova zagantovano pravo manjina da dobijaju informacije na svojim jezicima.

70

5.3. Savet za štampu Kosova

Savet za štampu Kosova je strukovno udruženje novinara, nevladina organizacija, koja se između ostalog bavi praćenjem kvaliteta tekstova u štampanim medijima, kao i da li mediji poštuju etički kodeks, zabranu govora mržnje i slično, a na osnovu žalbi građana, te da li manjine dobijaju kvalitetne informacije na svojim jezicima. Ovo udruženje koje je sastavljeno od predstavnika pisanih medija na albanskom i na jezicima manjina ne sprovodi konstantan monitoring, prvenstveno zato što nemaju dovoljno finansijskih mogućnosti.

Ove novine [štampani mediji na jezicima manjina] ne ispunjavaju potrebe za informisanje zajednica. Nadležni organi moraju se pozabaviti ovim problemom. Novina Građanski glas koja se izdaje dva puta mesečno mogao bi bez problema da opstane kao dnevni list, ako bi imao finansijsku podršku. Na ovaj način građani Kosova bi imali bolji pristup informacijama, kako je to Ustavom i zakonima zagantovano.

N.I, predsednik Saveta za štampu

Intervju FHP-a, 6. novembar 2008.

Pravna regulativa

1.1 Ustav Republike Kosovo

Član 60

[Konsultativno Veće za Zajednice]

1. Konsultativno veće za zajednice će funkcionisati pod okriljem Predsednika Republike Kosovo, u kome će biti zastupljene sve zajednice.
2. Konsultativno veće za zajednice će, između ostalih, činiti predstavnici udruženja zajednica.
3. Mandat Konsultativnog veća za zajednice obuhvata:
  - (1) obezbeđivanje mehanizma za redovnu razmenu mišljenja između zajednica i Vlade Kosova;
  - (2) pružanje mogućnosti zajednicama da u početnoj fazi daju komentare na zakonodavne i političke inicijative, koje može da pripremi Vlada, daju predloge na ovakve inicijative i traže da njihovi stavovi budu uključeni u relevantne projekte i programe;
  - (3) sve ostale odgovornosti i funkcije, u saglasnosti sa zakonom.

71

1.2 Zakon o promovisanju i zaštiti prva zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo

Član 1.

Opšte odredbe

1.1 Republika Kosovo garantuje potpunu i efektivnu ravnopravnost za sve ljude u Republici Kosovo. Republika Kosovo poštuje svoju nacionalnu, etničku, jezičku i versku raznolikost kao izvor snage i bogatstva u daljem razvoju demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava. Ohrabruje se i podstiče aktivno učešće svih pripadnika zajednica u razvoju Republike Kosovo.

1.2 Republika Kosovo preduzima posebne mere koje garantuju potpunu i efektivnu ravnopravnost zajednica i njihovih pripadnika, uzimajući u obzir njihove specifične potrebe. Ove mere se neće smatrati diskriminacijom.

1.3 Pripadnici zajednica u Republici Kosovo imaju pravo, pojedinačno ili zajedno sa ostalima, na uživanje osnovnih ljudskih prava i sloboda utvrđenih međunarodnim pravnim obavezama kojima se obavezuje Republika Kosovo. Ova prava i slobode su garantovana Ustavom, ostalim zakonima, uredbama i državnom politikom.

1.4 U svrhu ovog zakona zajednice se definišu kao nacionalne, etničke, kulturne, jezičke ili verske grupe koje su tradicionalno prisutne u Republici Kosovo i koje nisu u većini. Ove grupe su Srbi, Turci, Bošnjaci, Romi, Aškalije, Egipčani, Goranci i ostale zajednice. Pripadnici veæinske zajednice u Republici Kosovo kao celini, koji nisu u većini u datoj opštini, takoðe uþivaju prava nabrojnih ovim zakonom u toj opštini.

1.5 Svaki pripadnik zajednice ima pravo da slobodno izabere da li æe biti tretiran ili, ne kao takav, i nikakva nepovoljnost ili diskriminacija neæe proizaæi iz izbora da uþiva ili ne prava koja su povezana sa tim izborom.

1.6 U toku slobodnog uþivanja prava i sloboda zajamæenih ovim zakonom, zajednice i njihovi pripadnici poštovaæe prava ostalih.

1.7 Vlasti u Republici Kosovo, ukljuæujuæi sudove, tumaæiæe ovaj zakon u skladu sa garancijama ljudskih prava i osnovnih sloboda kao i pravima zajednica i njihovih pripadnika koja su utvrðjena Ustavom Republike Kosova preko meðunarodnih obaveza poštovanja ljudskih prava ukljuæujuæi odredbe Okvira Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina.

72

lan 4.

Jezik

4.1 Albanski i srpski jezik i njihova pisma su sluþbeni jezici u Republici Kosovo i imaju ravnopravan status u ustanovama. Turski, bosanski i romski jezik æe imati status sluþbenih jezika na opštinskom nivou ili æe biti u sluþbenoj upotrebi u skladu Zakonom o upotrebi jezika.

4.2 Osobe koje pripadaju zajednicama imaju pravo da slobodno i bez ometanja koriste jezik svoje zajednice privatno i u javnosti, usmeno i pismeno.

4.3 Pripadnici zajednica imaju pravo na slobodu izraþavanja, ukljuæujuæi i pravo da prime i da saopšte informacije i ideje na jeziku svoje dotiæne zajednice.

lan 5.

Kultura

5.1 Zajednice u Republici Kosovo i njihovi pripadnici imaju pravo da izraþavaju, ordþavaju i razvijaju svoju kulutru i tradiciju kao i da upravljaju pitanjima svoje kulture.

5.2 Zajednice imaju pravo na osnivanje udruþenja za kulturu, umetnost, nauku i prosvetu i ostalih udruþenja u cilju izraþavanja, podsticaja i razvoja svojih sopstvenih identiteta. Ova udruþenja imaju pravo da budu upisana kao udruþenja graðana, a ovakav upis se neæe odbiti ili opozvati osim iz razloga propisanih zakonom.

5.3 Zajednice imaju pravo na osnivanje organizacije koja æe predstavljati zajednicu i koja æe delovati kao vodeæa organizacija dotiæne zajednice i koja æe biti zastupljena u Konsultativnom veæu za zajednice. Ova udruþenja æe pored odredbi regulisanih ælanom 5.2, biti u skladu sa pravilnikom o radu koji se odnosi na stvarno predsta-

vljanje njihove dotične zajednice, funkcionisanje na demokratski način, efikasnost i finansijsku transparentnost. Ovaj pravilnik će biti usvojen od strane organizacije koja predstavlja zajednicu preko Konsultativnog veća za zajednice u skladu sa članom 12 ovog zakona.

Član 6.

Mediji

6.1 Zajednicama i njihovim pripadnicima se bez diskriminacije garantuje pristup informacijama. Zajednice i njihovi pripadnici imaju pravo osnivanja i korišćenja svojih medija, uključujući u svrhu pružanja informacija na njihovom jeziku putem, *između ostalog*, dnevnih listova i novinskih agencija. Zajednice i njihovi pripadnici imaju rezervisan broj frekvencija za elektronske medije u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima.

6.2 Zajednicama je garantovan pristup ravnopravnoj zastupljenosti u javnim elektronskim medijima. Odrediće se vreme za program o zajednicama na kanalima javnih elektronskih medija i osiguraće se praksa redovnog izveštavanja o perspektivama zajednica u emitovanju domaćih vesti.

6.3 Zajednice imaju pravo na program koji se bavi njihovom zajednicom na njihovom jeziku u javnim elektronskim medijima u skladu sa zakonom. Takav program treba da obuhvati aktivnosti dotične zajednice i ostale sadržaje od značaja za njih uključujući i vesti, kulturu, sport i zabavu. Pripadnici zajednica imaju vodeću ulogu u izradi i predstavljanju ovakvih programa.

6.4 Javni elektronski mediji, na nacionalnom i lokalnom nivou, moraju obezbediti adekvatan broj časova emitovanja programa na jezicima zajednica, uključujući najgledanije/naslušanije termine. Minimalan broj sati za programe zajednica će biti propisan zakonom.

6.5 Vlada Kosova ima obavezu da preduzme sve mere u okviru svojih nadležnosti kako bi obezbedila plan za međunarodne frekvencije koji će omogućiti zajednici kosovskih Srba pristup licenciranom nezavisnom televizijskom kanalu na srpskom jeziku sa pokrivenošću na čitavoj teritoriji Kosova i koji će raditi efikasno i bez diskriminacije u skladu sa zakonom.

6.6 Garantuje se slobodan prijem međunarodnih programa, bilo neposredno ili putem odloženog prenosa ili repriznog emitovanja.

6.7 Pripadnici zajednica su adekvatno zastupljeni u regulativnim telima koja se odnose na medije u Republici Kosova. Predstavnici zajednica će biti imenovani u Nezavisnoj komisiji za medije na osnovu konsultacija sa organizacijama koje predstavljaju zajednice.

6.8 Uredbe koje se odnose na zabranu podsticanja i širenja rasne, etničke ili verske mržnje ili netolerancije se takođe primenjuju na medijske kuće u skladu sa gore navedenim odredbama.

Prosveta

8.1 Svi pripadnici zajednica imaju pravo na javno obrazovanje na svim nivoima na jednom od službenih jezika Kosova po njihovom izboru. Pripadnici zajednica imaju pravo na predškolsko, osnovno i srednje javno školovanje na svom jeziku iako nije službeni jezik. Vlada Kosova će odrediti opravdane i održive pragove broja učenika za osnivanje razreda ili škola sa nastavom na jezicima zajednica. Minimalni pragovi za ove razrede ili škole su niži od onih koji su obično određeni za obrazovne ustanove i odeljenja. Maksimalni pragovi odgovaraju utvrđenim pragovima određenih za ostala školska odeljenja. Ovo je regulisano zakonom.

8.2 U opštinama u kojima nema dovoljan broj učenika da bi se omogućilo školovanje na jeziku određene zajednice čiji jezik nije službeni, Vlada Kosova ima obavezno da pruži alternativna rešenja, uključujući i subvencionirani prevoz do mesta gde se odvija nastava, učenje na daljinu, aranžmane za pokretnu nastavu, ili ponude za stanovanje u školskim internatima.

8.3 Republika Kosovo garantuje postojeće kapacitete za stručno osposobljavanje i visoko obrazovanje na jezicima zajednica na univerzitetskom nivou. U skladu sa izraženim potrebama i finansijskim mogućnostima Vlada Kosova će obezbediti visoko obrazovanje i programe profesionalnog obučavanja na jezicima zajednica.

8.4 Zajednice i njihovi pripadnici imaju pravo da osnivaju i upravljaju privatnim ustanovama za školovanje i obuku, za šta im može biti pružena javna finansijska pomoć u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima. Takve ustanove imaju pravo da podnose zahteve za akreditaciju Ministarstvu prosvete, nauke i tehnologije ako ispunjavaju opšte obrazovne standarde nastavnog programa Republike Kosovo i u skladu sa zakonom. Ministarstvo za prosvetu, nauku i tehnologiju nadgleda kvalitet pruženih obrazovnih usluga u skladu sa zakonom.

Član 10.

Zdravstvo

10.1 Republika Kosovo će preduzeti neophodne mere da bi osigurala da pripadnici zajednica imaju ravnopravan pristup zdravstvenoj zaštiti bez diskriminacije.

10.2 Republika Kosovo će preduzeti posebne mere kako bi osigurala da su pripadnicima socijalno i ekonomski ugroženih zajednica pružene zadovoljavajuće usluge zdravstvene zaštite.

10.3 Instrukcije za medicinsku zaštitu su dostupne na jezicima dotičnih zajednica.

Član 12.

Konsultativno veće zajednice

12.1. Postoji Konsultativno veće za zajednice pod pokroviteljstvom Predsednika Republike Kosova. Veće ima sledeći mandat:

- a) Da pomaže organizaciju i artikulaciju stavova nevećinskih zajednica i njihovih članova kada je reč o zakonodavstvu, javnoj politici i programima od posebne važnosti za njih;
- b) Da obezbedi forum za koordinaciju i savetovanje među zajednicama, i da obezbedi delotvorno funkcionisanje organizacija koje predstavljaju zajednice u skladu sa pravilnikom o radu koji će se usvojiti od strane Konsultativnog veća za zajednice;
- c) Da obezbedi mehanizme redovne razmene između zajednica i državnih organa;
- d) Da pruži zajednicama mogućnost da u najranijim fazama učestvuju u inicijativama za zakonodavstvo ili politike pripremljene od strane Vlade ili Skupštine, da predlažu ovakve inicijative u skladu sa zakonom, i da zahtevaju da se njihovi stavovi uvrste u važne projekte i programe, uključujući I Godišnju strategiju i izveštaj pod članom 13 ovog zakona, u skladu sa zakonom;
- e) Da ispuni zahteve ostalih obavezujućih konsultacija koje se odnose na određene delove zakonodavstva i vladinih dokumenata, kako je predviđeno Ustavom i zakonom;
- f) Da omogući zajednicama da učestvuju u proceni potreba, izradi, nadgledanju i proceni programa koji su namenjeni njihovim pripadnicima, ili su od posebne važnosti za njih;
- g) Da daje preporuke tokom odlučivanja u vezi sa određivanjem fondova, bilo međunarodnih ili dodeljivanjem sredstava iz budžeta Republike Kosova za projekte namenjene zajednicama ili njihovim posebnim interesima;
- h) Da doprinosi izveštavanju od strane Kosovske vlade međunarodnim mehanizmima ljudskih prava; i
- i) Da utiče na podizanje svest o brigama zajednica u Republici Kosovo i da doprinese sklađivanju odnosa među svim zajednicama u Republici Kosovo.

12.2. Konsultativno veće za zajednice osniva se u skladu sa statutom koji reflektuje odredbe ovog zakona. Statut veća će biti odobren nakon konsultacija sa zajednicama na osnovu odluke predsednika u roku od tri meseca nakon stupanja na snagu ovog zakona. Veće će započeti sa radom mesec dana od usvajanja ovog statuta.

12.3. Konsultativno veće za zajednice se sastaje jednom mesečno. Može osnivati posebne radne grupe za pitanja kao što su obrazovanje, zapošljavanje, socijalna pomoć, kultura i jezik koje se mogu sastajati češće.

12.4. Konsultativno veće za zajednice se sastaje dva puta godišnje, da bi se bavilo razmatranjem glavnih politika i pitanja zajednica u Republici Kosovo a sastancima predsedava predsednik Republike Kosovo.

12.5. Na redovnim sastancima Konsultativnog veća za zajednice predsedavanje je povereno članu Veća koji je izabran od strane Veća na vremenski rok od jedne godine. Predsedavajućem pomažu dva zamenika koji ne smeju biti pripadnici iste zajednice. Zamenici predsedavajućih dolaze iz dve zajednice kojima ne pripada predsedavajući.

12.6 Konsultativno veće za zajednice je sastavljeno od predstavnika svih zajednica na Kosovu i od kosovske vlade; Kancelarije predsednika i ostalih značajnih ustanova. Biće po dva (2) predstavnika romske, egipćanske i aškalijske zajednice, od kojih jedan (1) može biti poslanik u Skupštini Kosova. Bošnjacka i turske zajednice imaju po tri (3) predstavnika, od kojih jedan (1) može biti poslanik Skupštine Kosova, Srpska zajednica ima pet (5) predstavnika, od kojih dva (2) mogu biti poslanici Skupštine Kosova i dva (2) predstavnika goranske zajednice od kojih jedan (1) može biti član Skupštine Kosova. Svakom članu može biti imenovan zamenik. Oni članovi koji nisu poslanici Skupštine Kosova će obično predsedavati i pod-predsedavati Konsultativnim većem za zajednice ili će to biti predstavnici vodećih NVO-a bliskih određenoj zajednici.

12.7 Predstavnici relevantne zajednice se imenuju od strane te zajednice, preko organizacije koja predstavlja zajednicu. Ako nema nekog takvog udruženja, ili ima više od jednog udruženja koja streme da zastupaju interese navedene zajednice, Kancelarija predsednika će se založiti da podrži stvaranje jednog koordinacionog mehanizma za navedenu zajednicu i da posreduje između konkurentnih grupa ako je neophodno. Ako sporazum nije moguće postići, predsednik u tom slučaju imenuje relevantnog predstavnika na osnovu kriterijuma navedenih u statutu Konsultativnog veća za zajednice.

12.8 Predsednik imenuje članove Konsultativnog veća za zajednice na vremenski period od dve godine, sa pravom još jednog izbora, na osnovu predloga koji su sačinile organizacije koje predstavljaju zajednice. U slučaju da predsednik odbije jedno ili više imenovanja, ona ili on moraju da takvu odluku obrazlože i da zatraže nov predlog od relevantne organizacije koja predstavlja zajednicu.

12.9 Kabinet predsednika zastupa jedan visoki zvaničnik. Mogu učestvovati i zamenik ministara iz ministarstava ili državnih ustanova od posebnog značaja za zajednice. Broj vladinih predstavnika sa pravom glasa u KVZ-u ne treba da prelazi trećinu ukupnog članstva Veća. Predsedavajući KVZ-a može pozvati predstavnike organizacija civilnog društva, pojedinačne stručnjake, dodatne predstavnike vlade ili predstavnike međunarodnih agencija da učestvuju u radu Veća bez prava glasa.

12.10 Konsultativno veće za zajednice će usvojiti sopstveni pravilnik o radu, saglasiti se o godišnjem planu rada i o uspostavljanju jasnih ciljeva. Konsultativno veće za zajednice će redovno, najmanje jednom godišnje, podnositi izveštaj predsedniku Kosova i Skupštini Kosova. Veće će takodje izveštavati i obavestavati javnost o svojim aktivnostima.

12.11 Konsultativno veće za zajednice će biti podržano od strane sekretarijata smeštenog u kancelariji predsednika Kosova, i imaće budžet koji će mu omogućiti da efektivno funkcioniše i da se između ostalog angažuje u razvoju studija i istraživanja, da traži savete i spoljnu stručnu pomoć, da unapredi kapacitete svojih članova, i da objavljuje svoje aktivnosti.

12.12 Konsultativno veće za zajednice će izaći sa preporukama u skladu sa svojim mandatom. Kada se preporuke odnose na javne ustanove one su u obavezi da ponude obrazloženje i odgovor u roku od jednog (1) meseca što uključuje informacije o akcijama koje su ili koje će biti preduzete od strane specifičan(ih)e ustanov(a)e. Kada je Veće konsultovano u vezi izrade zakona imaće pravo da bude saslušano na nivou komisija i da podnese primedbe pismeno u roku od jednog (1) meseca. Konsultativno veće za zajednice ima pravo da prima obrazložene odgovore na preporuke u roku od jednog (1) meseca u slučaju na savet Veća nije ili nije u potpunosti uzeti u obzir.

12.13 Konsultativnom veću za zajednice se dodeljuje budžet za programe koji se odnose na pitanja zajednica na Kosovu. Odrediće se delovi ovog budžeta koji će biti dodeljeni organizacijama koje predstavljaju zajednice, nevladinim organizacijama i ostalim učesnicima koji podržavaju projekte koji imaju za cilj da udovolje potrebama zajednice. Takođe se utvrđuje jačanje kapaciteta unutar datih organizacija kako bi se postiglo delotvorno organizovanje i ispoljavanje interesa zajednice.

12.14 Konsultativno veće za zajednice preduzima društvene i kulturne aktivnosti koje imaju za cilj zbližavanje različitih zajednica i promoviše uzajamno razumevanje i toleranciju među zajednicama u cilju jačanja poverenja i harmonije među zajednicama.

Član 13.

Sprovođenje

13.1 U saradnji sa Konsultativnim većem za zajednice i sa ostalim važnim zainteresovanim lokalnim i međunarodnim partnerima, Vlada priprema, usvaja i objavljuje jednom godišnje sveobuhvatnu strategiju za promovisanje i zaštitu prava zajednica. Vlada jednom godišnje podnosi sveobuhvatni izveštaj Skupštini Republike Kosovo o sprovođenju ove strategije.

13.2 Strategija određuje ciljeve i posebne mere borbe protiv isključivanja i marginalizovanja zajednica i njihovih članova u ekonomskom, društvenom i kulturnom životu na Kosovu i potpuno sprovođenje ovog zakona.

13.3 Izveštaj sadrži sve podatke i pojedinosti o sprovođenju strategije po članu 13.2 uključujući i izveštavanje o aktivnostima, razvoju i nalazima, u skladu sa ovim zakonom.

